La designació d’En Ferran Colom com a hereu del Descobridor

Autor: Pep Mayolas
Data de publicació: 02-12-2021

En Pep Mayolas ens presenta, amb una petita ampliació, la seva ponència al recent 20è Simposi de la Història Censurada de Catalunya.

Imatge de portada: una sala de la Biblioteca Colombina de Sevilla, aplegada per En Ferran Colom.

1.-La institució del «mayorazgo» de 1498, una documentació incontestablement fraudulenta

Tots els estudiosos que fan al·lusió a l’herència d’En Cristòfor Colom estan d’acord que l’hereu de l’almirall va ser el seu fill gran, conegut universalment com a Diego Colón, el fill de nacionalitat portuguesa que, suposadament, el llaner genovès va tenir amb la inexistent dama lusitana Felipa Moniz de Perestrello. En aquesta comunicació volem obrir la possibilitat que el Descobridor hagués instituït com a hereu no pas el seu fill gran, sinó el seu fill portuguès de debò, que per a nosaltres és En Ferran Colom d’Avis-Urgell, fill de la infanta Felipa de Coïmbra. Allò que ens crida a obrir aquesta via són dues notícies: la 1a., que la Institució del «Mayorazgo» de l’any 1498 a favor de l’anomenat Diego Colón ha estat considerada falsa per multitud d’estudiosos, i no necessàriament catalans. I la 2a. notícia és la que ens du un biògraf de l’Hernando Colón, el canonge Juan Guillén, segons el qual, al maig de 1520 es produeix la renúncia al «Mayorazgo» no pas d’En Diego Colón, sinó del seu germà, En Ferran.

En Caius Parellada, en el seu magistral Colom venç Colombo, considera el «Mayorazgo» «d’una falsedat absoluta i evident».[1] En Luca de la Torre afirma que la Institució del «Mayorazgo» «ha estat considerada apòcrifa, que no presentava garanties d’autenticitat i que si Colom hi havia intervingut, el text havia arribat fins a nosaltres adulterat».[2] En Mascarenhas Barreto, defensor del Colom portuguès, es refereix al «Mayorazgo» i al Codicilo Militar de 1506 com a «documents incontestablement fraudulents».[3] En Manuel Rosa denuncia la falsedat d’aquests i d’altres documents i opina que «tots van ser creats per bastir llaços no existents entre En Colom i Gènova».[4]

Ara bé, què representava exactament la institució d'un «mayorazgo»? Acudim a la GEC en cerca d'una noció ràpida, precisa i sintètica i hi llegim que era el «nom donat a Castella, durant l'edat mitjana, a la institució per la qual un determinat nombre de béns del patrimoni familiar era considerat una unitat inalienable per tal de preveure, així, l'ordre successori, basat en l'heretatge per primogenitura».[5] Es creà al s. XII, al si d'algunes famílies nobles, com a concessió reial i «continuà sent una concessió reial fins al s. XVI (lleis de Toro, 1505), que fou ordenat jurídicament».[6] Així, doncs, l'anomenat «mayorazgo» fou una institució eminentment castellana subjecta a una concessió reial, fins que Ferran el Catòlic, actuant com a regent i només uns mesos després de la mort d'Isabel, n'establí la regulació per llei. Sembla una mesura natural, justa i de bon governant per part del Rei Catòlic, atès que la concessió reial que afectava la transmissió de grans patrimonis ultrapassava les facultats d'un regent «estranger», tal com la història espanyola ha considerat sempre Ferran. Però tot això està referit a Castella, en teoria. Per als qui defensem que En Colom era català, la institució d'un «majorat» o «mayorazgo» no té gaire sentit a casa nostra, on la figura de l'hereu com a beneficiari gairebé únic del patrimoni familiar gaudia d'una tradició que es remuntava també al segle XII, «en què va suplantar la pràctica anterior del repartiment de l'herència entre els fills i les filles».[7]

2.-La designació de l'hereu colombí

En el cas Colom i en un context de dret català, doncs, només s'explicaria l'establiment d'un «majorat» per la voluntat del testador de designar un hereu diferent del seu fill primogènit. I per què, aquesta alteració del dret natural o tradicional? Per nosaltres, això seria una conseqüència, justament, del canvi d'identitat del Descobridor, quan passaria de ser En Joan Colom i Bertran a anomenar-se Cristòfor Colom. Atès que tots els seus coneguts sabien que «Cristòfor Colom» era el nom amb què actuava aquell que en altre temps fou En Joan Colom, i atès que En Jaume d'Alòs i Colom havia gaudit dels béns del quondam Joan Colom en qualitat d'hereu universal, es feia necessari instituir un «majorat» a favor d'En Ferran Colom si l'almirall volia que fos aquest el seu hereu i successor. Per tant, amb el fals testimoni del «mayorazgo» de 1498, la censura gairebé ens confessa que va existir un document, just després de la mort de Felipa de Coïmbra (la veritable mare d'En Ferran Colom) pel juliol de 1497, a través del qual En Colom instituiria el seu segon fill com a hereu de la major part dels títols, drets i privilegis obtinguts en l'etapa de la seva vida en què fou conegut com a Cristòfor Colom. Aquesta voluntat del Descobridor es veuria reflectida també en el seu testament de 1506, que també ha estat estrafet i deturpat a major glòria del Colombo genovès.

La història ens ha dit i repetit que els germans Colom foren empresonats l'estiu de l'any 1500 i tramesos a Espanya carregats de cadenes, acusats de governar de forma injusta i despòtica les primeres colònies a les Antilles. Ens demanem si la despossessió momentània —o el segrest cautelar, si es vol— dels drets colombins que té lloc en aquell moment no seria sinó la reacció del Rei Catòlic davant l'intent de l'Almirall d'establir En Ferran Colom com a successor en els títols i càrrecs d'ultramar.

Quan el Descobridor tornà engarjolat del Tercer Viatge i comparegué engrillonat davant dels monarques, aquests el tractaren «amb favor i distinció bo i assegurant-li que se li tornarien tots els seus béns i que seria restituït en tots els seus càrrecs i dignitats».[8] A despit d'aquestes promeses, ses majestats no trigaren gaire a nomenar un nou governador de les Índies en la figura d'En Nicolás de Ovando, comanador de Lares de l'orde d'Alcàntara, «favorit del rei i súbdit natural seu de gran categoria i distinció».[9] El 14 de març de 1502, mentre En Colom ultima els preparatius del Quart Viatge, els sobirans li escriuen «assegurant-li solemnement que les seves capitulacions s'acomplirien fil per randa, i que gaudiria de les dignitats que per elles se li concedien, i els seus fills després d'ell, i que si fos menester confirmar-les de nou, ho farien i ho assegurarien als fills. Expressaven a més la intenció de concedir més honors i premis tant a ell com als seus germans i fills, bo i demanant-li finalment que anés en pau i confiança i que deixés els seus negocis d'Espanya a càrrec del seu primogènit don Diego».[10] Això, si ens en volem adonar, és allò que desitjaria En Colom i el que s'hauria pactat en un primer moment. El Descobridor s'endú cap a Amèrica En Ferran, a qui creiem que vol per successor, i aspiraria a transmetre-li el coneixement de primera mà que li caldria per fer-se càrrec de l'herència. Aleshores, de tot allò que té i queda a la península —«els seus negocis d'Espanya»— se'n fa responsable En Jaume, que no ha estat mai al Nou Món i que no hi viatjarà mai en vida del seu pare.

Aquella del març de 1502 «fou l'última carta que va rebre En Colom dels seus sobirans, i les seguretats que li donaven eren tan àmplies i absolutes com ell podia desitjar. A Sevilla prengué precaucions per assegurar sa bona fama i conservar els drets de la família, posant-les sota la protecció del seu país natal. Tragué còpies dobles de totes les cartes, concessions i privilegis dels reis, que el nomenaven Almirall, Virrei i Governador de les Índies».[11] I gairebé a continuació l'Irving precisa: «Descontent amb la cort espanyola, prengué aquelles precaucions perquè els seus descendents poguessin apel·lar davant del món o de la posteritat si ell desapareixia en aquell viatge».[12] Adonem-nos que els fets que ens relata la història, tot i que després els hagin vestit al servei del relat genovista, admeten la lectura que proposem. Al 1502, En Colom ha rebut en persona i per carta la promesa règia que li garanteix la recuperació dels seus títols i privilegis, i amb aquesta idea marxa al Nou Món fent-se acompanyar pel seu segon fill, després de deixar còpies i registres d'aquestes concessions, i mentrestant qui veiem a la cort al costat dels monarques és el fill gran, el

qui es veuria en principi desposseït de l'herència paterna si els monarques complien la paraula donada a En Colom.

La realitat, però, és que a despit de les garanties donades per Isabel i Ferran, l'Almirall arriba a la Hispaniola i el governador Ovando no el permet de desembarcar. L'Irving ho explica així: «Els sobirans li havien prohibit de tocar la Hispaniola en el viatge d'anada; però ell s'excusà en què el principal dels seus vaixells navegava molt malament i volia canviar-lo per un de la flota a les ordres d'Ovando o comprar un altre navili a Sant Domingo».[13] El governador no li va permetre d'atracar ni tan sols per prendre auxili davant la tempesta que En Colom havia anunciat, i que va enfonsar bona part dels vaixells on viatjaven molts dels seus enemics, els quals havien salpat cap a la península desoint els advertiments de l'Almirall.[14]

Temps després, a punt d'encetar el viatge de tornada, sí que fou rebut per l'Ovando amb la major distinció i cortesia, però En Colom no se sentia satisfet a Sant Domingo. «Li dolia la desolació de l'illa. Però li estava prohibida tota intervenció, i tot allò que digués seria mal acollit pel governador».[15] Tornat a la península, «tossudament i en va reclama els seus drets a la cort espanyola, gairebé suplicant com un delinqüent en casos que tan notòriament se l'havia injuriat».[16] Quan a la fi pot entrevistar-se amb el rei, «li manifesta que no vol plets. Estava disposat a posar tots els seus privilegis en mans del sobirà i a rebre per compte dels seus assoliments allò que aquest trobés equitatiu. [...] Ferran es limità a fer promeses evasives enmig de florits compliments».[17] Després de molts mesos infructuosos a la cort en què ja no suplica res per a si mateix sinó, en teoria, per al seu fill Diego, «En Colom veié aleshores com d'inútil era demanar justícia al rei».[18]

3.-La fidelitat a ultrança d'En Jaume Colom al Rei Catòlic

A l'abril de 1506 arriben Felip d'Àustria i Joana la Boja, i l'Almirall els tramet una carta on els manifesta la seva lleialtat i l'esperança de rebre d'ells la restitució dels honors i els estats.[19] Pel maig, a les portes de la mort, repeteix i confirma en un codicil diverses clàusules del seu testament original on, sempre segons la versió oficial, «nomena son fill Diego el seu hereu universal. Cas que aquest morís sense descendència passaria el "mayorazgo" al seu germà Hernando, i d'ell, en cas semblant, sense fills mascles, al seu germà Bartolomé».[20] La notícia que anota En Henry Harrisse crida l'atenció, en aquest context: «Tot just posà el peu en sòl espanyol Felip el Bell, Ferran restà exclòs del govern de les coses de Castella, i al cap de poc, el 27 de juny de 1506, renuncià a la regència; però primer, passats només dotze dies de la mort d'En Colom, havia ordenat que fos donat en possessió a en Diego tot allò que la Corona devia al seu pare».[21]

Vaja. Tot allò que l'Almirall va reclamar en va durant anys, en dotze dies passava, sense cap mena d'entrebanc i per ordre del rei, al seu primogènit. En Hugh Thomas encara hi posa una mica més de llum: «A despit de les seves pròpies dificultats, [el rei] Ferran escrigué a l'Ovando per assegurar-se que l'or i d'altres ingressos que corresponien a En Diego Colón li fossin lliurats. Al cap i a la fi, era el nou almirall i havia format part de la cort durant gairebé tota la seva vida».[22] O sigui, el Rei Catòlic és a punt de ser gairebé expulsat de les Espanyes pel seu gendre i la seva filla, però no dubta a vetllar pel futur del seu fidel Diego Colón, després d'haver ignorat durant anys totes les súpliques del Descobridor. I el vincle de fidelitat a ultrança té continuïtat. En Jordi Bilbeny recull d'En Luis Arranz que «"durant l'estiu de 1506 cal descartar aquella hipotètica temptació colombina de sumar-se al carro de Felip el Bell, car veiem el segon almirall al costat del monarca aragonès". Per tornar a insistir, més endavant, que "els mesos que segueixen [l'estiu] confirmen aquest alineament del segon almirall en el bàndol ferrandí"».[23] I a continuació afegeix, encara, En Bilbeny: «Efectivament: En Jaume Colom va escriure al rei a Nàpols fent-li saber que hi volia passar a servir-lo, però el monarca li va desaconsellar de fer-ho».[24] En Hugh Thomas ho remata apuntant que «el 26 de novembre d'aquell mateix 1506, Ferran escrigué al jove Diego lamentant les dificultats que havia tingut i reiterant-li la seva amistat».[25]

Com és ben sabut, el Rei Catòlic salpà cap a Nàpols pel setembre de 1506 i no en tornà fins a l'estiu següent, bo i prenent altre cop el pòndol del govern després de la desaparició de Felip el Bell. El 9 d'agost de 1508, Ferran II explicà que havia demanat a En Jaume Colom, almirall de les Índies com a successor del seu pare, que governés a l'altra banda de l'Atlàntic.[26] El nomenament formal tingué lloc el 29 d'octubre de 1508. «El decret ordenava a tots els funcionaris del Nou Món que prestessin jurament a l'"Almirall de les dites Índies" i "que tingui per mi la governació i ofici de jutjat d'elles". En Diego restava així confirmat en el seu títol hereditari d'almirall, però res es deia del rang de virrei. A més, el decret l'anomenava almirall de les Índies, però no de la mar Oceana. Fou un error? Per descomptat que no: En Fonseca i En Conchillos no cometien aquesta mena d'errors. Els poders d'En Diego Colón estaven sent limitats"».[27] No només això. En José Manuel Pérez-Prendes, coautor amb l'Anunciada Colón de Carvajal de l'obra La herencia de Cristóbal Colón. Estudio y colección documental de los mal llamados pleitos colombinos (1492-1541), diu que Ferran el Catòlic va avisar En Jaume Colom que l'enviava com a governador a l'Hispaniola «no pas pels títols donats al seu pare, sinó per designació voluntària del rei».[28] És a dir, no s'estava complint allò que s'havia acordat en les Capitulacions colombines de 1492. El sobirà, per la seva graciosa i reial voluntat, designava governador i almirall a qui a ell li semblava, no pas a qui li pertocava pel contracte signat amb el Descobridor. Podria ser que l'astut Rei

Catòlic s'estigués curant en salut, en no nomenar virrei el tal Diego, perquè aquest títol corresponia legalment, per contracte i per voluntat expressa de l'Almirall, a En Ferran Colom?

4.- L'«anul·lació» del testament colombí i la renúncia d'En Ferran Colom en el seu germà i els seus descendents

Arribats aquí i a tall de síntesi i recapitulació, exposem una sèrie de consideracions que poden apuntalar la hipòtesi que proposem:

1) El document que institueix l'anomenat «Mayorazgo» a favor d'En Diego Colón no s'ha trobat mai. Només existeix la còpia d'una minuta de 1498 que és l'únic testimoni conforme va existir aquell document.[29] Per tant, si va existir de debò, no sabem què hi deia.

2) El tal Diego Colón no viatja mai a Amèrica en vida del seu pare. En canvi l'últim viatge, En Colom el fa expressament i explícita amb el seu fill Ferran, com si fos ell qui ha de rebre les instruccions i el coneixement de l'herència americana.

3) Des que En Colom marxa al Quart Viatge amb En Ferran, el tal Diego Colón no es mou del costat de Ferran el Catòlic.

4) Quan es mor l'Almirall, pel maig de 1506, i a despit del difícil moment polític que està vivint amb l'arribada de Felip el Bell i Joana la Boja, el rei Ferran només triga 12 dies a ordenar que sigui donat en possessió a don Diego Colón tot allò que la Corona devia al seu pare, i que aquest havia reclamat inútilment fins a morir. No només això: Ferran II escriu al governador Ovando per assegurar-se que l'or i d'altres ingressos que corresponien a D. Diego Colón li sien lliurats.

5) Quan el rei es veu obligat a marxar a Nàpols, En Diego Colón li reitera la fidelitat i s'ofereix a acudir al seu costat. El rei li agraeix i li diu que no cal, i un cop tornat i governant, al 1508, En Diego Colón és nomenat Almirall de les Índies com a successor del seu pare i governador en substitució d'Ovando.

6) Al 1509, quan En Diego i el seu seguici ja s'han instal·lat a l'Hispaniola, En Ferran Colom inicia els plets colombins contra la Corona, en teoria per reclamar que el seu germà només ha estat nomenat governador, quan en realitat li corresponia el títol de virrei, segons les Capitulacions. Cal contemplar, creiem, que aquest títol pertoqués legalment, per contracte i per voluntat expressa de l'Almirall, a En Ferran Colom.

7) Sempre veiem que qui manté plets amb la Corona és En Ferran Colom, no pas el seu germà. En Ferran és l'advocat de la família, el qui incoa, prepara els expedients i apel·la a la justícia contra la Corona, mentre l'anomenat Diego ha acceptat el càrrec de governador al Nou Món que li proporciona el Rei Catòlic. És possible que En Ferran Colom litigués per fer valer el testament del seu pare i reclamés que el virregnat, els honors i els privilegis li pertocaven a ell i no al seu germà?

8) El 5 de maig de 1511 es pronuncià la primera sentència arbitral que es limitava a reconèixer que En Diego era governador i no restablia els seus drets com a virrei. «Bo i així, la sentència bastà per animar-lo a fomentar noves exploracions, i d'aquí que enviés el seu amic Joan d'Agramunt a explorar el nord-oest del continent».[30] Com sempre, veiem un Diego o Jaume Colom que es conforma amb el dictamen que li és favorable i actua en conseqüència.

9) I mentrestant, què fa el jurista de la família? En efecte: recórrer la sentència. Es parla d'un memorial on En Ferran Colom «denuncia les intencions del rei, (...) i refusa l'arranjament que incloïa la renúncia dels privilegis de l'hereu [colombí]».[31] Tornem-ho a llegir i recordem que el teòric hereu colombí, l'anomenat Diego, acata i actua. I en canvi el seu germà recorre, denuncia les intencions del rei i refusa un arranjament que comporta la renúncia dels privilegis de l'hereu.

10) Un dels arguments d'En Ferran Colom en els plets per mantenir allò que va ser capitulat entre el Descobridor i els Reis Catòlics és que «els beneficis dels prínceps han de ser perpetus, majorment quan la causa d'atorgar-los és perpètua (...) i que la intenció dels reis fou de fer concessions perpètues i que passessin als seus hereus [als de l'Almirall] "llargament ho manifestaren per un privilegi donat en la ciutat de Granada" el 30 d'abril de 1492».[32] En aquestes afirmacions podem veure un dels motius principals pels quals la Corona voldria convertir els Colom en plebeus: perquè la proposta d'En Ferran Colom està feta des de la condició principesca, reivindica que els beneficis dels prínceps han de ser perpetus i amb això ens està dient que el seu pare era un infant de la cort portuguesa, emparentat amb la reialesa per matrimoni amb la infanta Felipa d'Avis i d'Urgell, i allò que es va capitular —i se li va assegurar després de forma hereditària i fins a la fi dels temps en privilegi del 30 d'abril de 1492— hauria de ser un benefici perpetu per als successors principescos de l'Almirall i la seva descendència. És a dir, per En Ferran Colom i els fills que pogués tenir.

11) I ara anem a la notícia del canonge Juan Guillén: el 12 de maig de 1520, i amb el vist-i-plau de Carles I, «el segon almirall concertà amb el seu germà una capitulació que anul·lava el testament del seu pare. En Ferran renunciava al seu majorat a favor del seu germà i dels descendents d'aquest, bo i rebent en compensació una renda anual i vitalícia de dos-cents mil maravedisos».[33] Aquí hi ha diverses qüestions a considerar. D'entrada, sembla que el canonge Guillén va pecar d'imprecís en aquesta afirmació. Un testament, l'expressió de la darrera voluntat d'una persona, acreditada per la fe d'un notari, no es pot anul·lar així com així (agraïm els comentaris il·lustratius amb què l'amic i advocat Lluís Matamala va respondre a la nostra consulta). Sí que, entenem, es deu poder deixar sense efecte alguna de les clàusules del testament si tots els afectats s'hi posen d'acord. I en aquest cas ens ho diuen ben clar: de comú acord, els dos germans «anul·len» el testament del pare i En Ferran «renuncia al seu majorat a favor del seu germà i dels seus descendents». El verb «anul·len» no sabem si serà jurídicament correcte, però revela el grau de transgressió que la maniobra comportava respecte a l'última voluntat de l'Almirall. I l'especificació «a favor del seu germà i dels seus descendents» ja no deixa lloc al dubte: allò a què renuncia En Ferran Colom és a la seva condició d'hereu, instituïda expressament pel Descobridor, que ara passa al seu germà i als seus successors, com ens demostrarà la història. Si tot plegat s'hagués reduït a la renúncia a una part de la renda anual a percebre, com dóna a entendre la versió oficial, no calia «anul·lar» cap testament, ni renunciar «a favor de» ningú, ni amoïnar l'emperador per demanar-li el consentiment i la concessió del permís per capgirar el testament d'En Colom. No obstant això, sí que calia demanar-li consentiment per canviar la titularitat de les dignitats, dels càrrecs, drets i privilegis sobre les terres del Nou Món.

12) Un cop traspassats els drets hereditaris entre germans, però, es pot dir que la família Colom va caure de ple al parany de la Corona, que ja no va donar treva fins a desactivar les reclamacions colombines. «Es van utilitzar tàctiques dilatòries de forma esgotadora; un exemple n'és la contestació del fiscal a l'últim escrit d'En Diego Colón, en què es limità a demanar-li documents per acreditar que era fill d'En Cristòfor Colom».[34] L'Anunciada Colón de Carvajal ho addueix com un exemple de les males arts de la Corona i de les tàctiques dilatòries emprades pels fiscals, però demanar-li a En Diego Colón que acredités que era fill d'En Cristòfor Colom vindria a tomb davant d'un Jaume Colom que a partir de cert moment (1477) havia actuat jurídicament com a fill i hereu universal d'En Joan Colom i Bertran, quondam. Si els papers de l'Almirall designaven com a hereu universal i primogènit del Descobridor En Ferran Colom, En Jaume i els seus successors no tenien on agafar-se, per més que En Ferran hagués resignat en ells l'herència paterna. Potser per això van acabar renunciant als títols i privilegis pactats en les Capitulacions de 1492 i acceptant allò que es va oferir a la virreina vídua d'En Jaume Colom. A canvi de la renúncia al virregnat hereditari i a la governació de les terres descobertes —en paraules de la mateixa Anunciada Colón de Carvajal—, se'ls atorgà el marquesat de Jamaïca perquè era pobre, el ducat de Veragua per ser una regió plena de llot i inhabitable, l'agutzilat de l'Hispaniola perquè no produïa cap renda i, l'única cosa «tangible», la promesa de deu mil ducats anuals.[35]

13) El pare Cases comenta sobre En Jaume Colom que «fou més hereu de les angoixes i treballs i desfavors del seu pare, que no pas de l'estat, les honres i preeminències que amb tanta suor i afliccions va guanyar».[36] Tot i que tothom ho llegirà com una sentència retòrica, també es pot interpretar de manera literal i entendre-ho com un indici conforme l'estat, les honres i preeminències, son pare les havia reservat per al germà d'En Jaume, En Ferran.

14) Finalment, En José Manuel Pérez-Prendes, en passar revista al calvari judicial a què fou sotmesa la família Colom, pondera que «alguns dels jutges surten més ben parats, quan li diuen al rei una cosa com ara: "Fins aquí es pot arribar amb el Dret, més enllà depèn de la consciencia o de la voluntat de sa Majestat". Els pitjors, amb diferencia, foren els fiscals. La seva funció és la de defensar; aleshores la Corona, avui l'Estat, entesos com a agents del bé comú, de l'interès general. Però això no els autoritza a mentir, falsificar, destruir o inventar-se proves, i això va ser el què varen fer tots ells en aquest cas».[37]

«Mentir, falsificar, destruir o inventar-se proves»: són paraules d'un catedràtic d'Història del Dret que ha examinat els processos colombins. Per tant, baldament tot hagi passat pel sedàs de la censura i ens hagin falsejat la documentació per quadrar-hi el vodevil genovès, la ruta que ens marquen les notícies encaixa amb una gran avinença en el recorregut que hem descrit des de l'INH: un Joan Colom i Bertran transformat en l'almirall Cristòfor Colom, que es presenta a la cort dels Reis Catòlics amb un fill principesc a qui vol designar específicament com al seu hereu universal, però Ferran II no ho consentirà. Sabut això, s'entén que ens hagin volgut fer passar En Colom per un pobre mariner estranger i per il·legítim i plebeu el segon fill del Descobridor, i que en el mateix fer hagin atorgat la naixença sense màcula, l'origen portuguès i un casament amb la neboda del duc d'Alba a En Jaume Colom, castellanitzat sempre com a Diego Colón. Perquè el fill portuguès de debò i de condició reial era En Ferran Colom, i a ell anava destinada, ben probablement, l'herència del Nou Món.

Pep Mayolas

Notes bibliogràfiques:

[1] CAIUS PARELLADA i CARDELLACH, Colom venç Colombo, Aleu & Domingo, S.L., Barcelona, 1986, p. 226.

[2] Ídem.

[3] AUGUSTO MASCARENHAS BARRETO, O português Cristóvão Colombo, agente secreto do Rei Dom Joâo II, Ediçoes Referendo, Lda, Amadora (Portugal), 1988, p. 234.

[4] MANUEL ROSA, Colón, la historia nunca contada, Esquilo, ediciones y multimedia, lda., Badajoz, 2010, p. 138.

[5] GRAN ENCICLOPÈDIA CATALANA, https://www.enciclopedia.cat/ec-gec-0122354.xml

[6] Ídem.

[7] MARION CODERCH, “Actituds davant les dones entre l’Edat Mitjana i el Renaixement” dins Dones i literatura entre l’Edat Mitjana i el Renaixement, Diputació de València, Institució Alfons el Magnànim, València, 2012, vol. II, p. 536.

[8] WASHINGTON IRVING, Vida y viajes de Cristóbal Colón, Editorial Mateu, Barcelona, 1961, p. 254.

[9] Ídem, p. 260.

[10] Ídem, p. 264.

[11] Ídem.

[12] Ídem, p. 265.

[13] Ídem, p. 267-268.

[14] Ídem, p. 268-269.

[15] Ídem, p. 300.

[16] Ídem, p. 303.

[17] Ídem, p. 306-307.

[18] Ídem, p. 307.

[19] Ídem, p. 308.

[20] Ídem, p. 309.

[21] HENRY HARRISSE, Cristoforo Colombo e il Banco di San Giorgio, Edició del Consell Municipal de Gènova, Gènova, 1890, p. 25.

[22] HUGH THOMAS, El Imperio español. De Colón a Magallanes, Editorial Planeta SA, Barcelona, 2006, p. 351-352.

[23] JORDI BILBENY, Cristòfor Colom, Príncep de Catalunya, Edicions Proa, ECSA, Barcelona, 2006, p. 168.

[24] Ídem.

[25] HUGH THOMAS, ob. cit., p. 352.

[26] Ídem, p. 363.

[27] Ídem.

[28] MARÍA MARTÍNEZ GARCÍA, “Entrevista a Anunciada Colón de Carvajal y José Manuel Pérez-Prendes”, analytiks.es, 2 de desembre de 2016, https://analytiks-es.cdn.ampproject.org/v/s/analytiks.es/entrevistas/proceso-pleitos-colombinos-sociedad/amp/?amp_js_v=a6&_gsa=1&usqp=mq331AQKKAFQArABIIACAw%3D%3D

[29] CAIUS PARELLADA, ob. cit., p. 58

[30] HUGH THOMAS, El Imperio español. De Colón a Magallanes, ob. cit., p. 407.

[31] JUAN GUILLÉN, Hernando Colón. Humanismo y bibliofilia, Fundación José Manuel Lara, Sevilla, 2004, p. 110.

[32] EMILIANO JOS, Investigaciones sobre la vida y obras iniciales de don Fernando Colón, CSIC, Escuela de Estudios Hispanoamericanos de la Universidad de Sevilla, Sevilla, 1945, p. 128.

[33] JUAN GUILLÉN, ob. cit., p. 91.

[34] MARÍA MARTÍNEZ GARCÍA, “Entrevista a Anunciada Colón de Carvajal y José Manuel Pérez-Prendes”, ob. cit.

[35] Ídem.

[36] HUGH THOMAS, ob. cit., p. 400.

[37] MARÍA MARTÍNEZ GARCÍA, “Entrevista a Anunciada Colón de Carvajal y José Manuel Pérez-Prendes”, ob. cit.